

Отже, взаємодія органів поліції та громадськості – це система нормативно-регульованих відносин органів поліції, їх посадових та службових осіб та невіддільних суб'єктів, індивідуальних або колективних представників громадського суспільства, що здійснюється на засадах рівності, паритету, наявності спільної мети.

Взаємодія органів поліції та громадськості може відбуватися як у сфері операційної (основної правоохоронної), так і адміністративної (управлінської) діяльності.

Створення Експертної ради з питань дотримання прав людини та реформування органів внутрішніх справ при Міністерстві внутрішніх справ суттєво підвищить інституційні спроможності органів поліції у реалізації взаємодії в напрямку забезпечення обізнаності громадськості.

Наразі, з метою оптимізації визначеності нормативного регулювання форм взаємодії органів поліції та громадськості, доцільно об'єднати форми взаємодії в одній статті Закону України «Про Національну поліцію» та назвати її, наприклад, «Форми взаємодії Національної поліції з громадськістю». Зміст пропонованої статті, в тому числі, повинен передбачати право громадськості звернутися до органів поліції із повідомленнями, скаргами, заявами та пропозиціями із використання електронних засобів зв'язку в порядку, передбаченому Законом України «Про звернення громадян».

Список використаних джерел

1. Відкритість правоохоронної системи : Програма Асоціації українських моніторів дотримання прав людини в діяльності правоохоронних органів. – 12.02.2015 URL: <http://police-access.info/2015/02/kontsepsiya-partnerskyh-vidnosyn-pravoohoronnyh-orhaniv-i-suspilstva>.
2. Голуб М. В. Взаємодія поліції та населення як обов'язкова умова забезпечення належного стану публічного порядку в сучасних умовах [Електронний ресурс] / М. В. Голуб // Форум права. – 2016. – № 2. – С. 30–33. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/jpdf/FP_index.htm_2016_2_7.pdf.
3. Зеленецький О.С. Взаємодія органів внутрішніх справ та засобів масової інформації у сфері профілактики та розкриття злочинів / О. С. Зеленецький // Форум права. - 2012. - № 4. - С. 385-388. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.
4. Коваленко А. В. Окремі аспекти взаємодії поліції з органами державної влади, органами місцевого самоврядування та громадськістю у сфері протидії злочинності / А. В. Коваленко // Прикарпатський юридичний вісник. - 2016. - Вип. 6. - С. 110-113. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pjuv_2016_6_26.
5. Положення про Експертну раду з питань дотримання прав людини та реформування органів внутрішніх справ при Міністерстві внутрішніх справ України, затв. протоколом № 1, 2014. – [URL] : <http://mvs.gov.ua/upload/file/3.pdf>.
6. Про звернення громадян : Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/393/96-%D0%B2%D1%80>.
7. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/580-19>.
8. Процих О. Ю. Інформаційна взаємодія національної поліції України з органами публічної влади та громадськістю / О. Ю. Процих // Право і Безпека. - 2015. - № 4. – С.50-55.
9. Стратегія розвитку органів внутрішніх справ України : схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 жовтня 2014 р. № 1118-р. – [URL] : <http://www.kmu.gov.ua/document/247780692/R01118-00.doc>.
10. Хомишин І. Ю. Адміністративно-правові аспекти вдосконалення співпраці ОВС та органів місцевого самоврядування щодо забезпечення правопорядку (Doctoral dissertation, ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00. 07 «Адміністративне право і процес»). – 2010. – 198 с.

ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ КОНТРАБАНДИ В УКРАЇНІ

Маткевич Ю.Ю., аспірант кафедри кримінального права та кримінології
Університету ДФС України

Matkevich Y. PROBLEMS OF SMUGGLING IN UKRAINE

Анотація. В статті досліджується антикриміногенне значення заходів, спрямованих на усунення різкого матеріального розширення суспільства, матеріальної підтримки малозабезпечених громадян, обмеження негативних наслідків безробіття, як неминучих супутників соціально-економічних реформ. Зазначаються позитивні процеси в політичній, духовній та правовій сферах державного управління також

мають анти криміногенне значення, вони впливають практично на всі види, групи, різновиди причин, умов та інших детермінантів злочинності. Комплексний характер попередження злочинності, і зокрема, контрабанди та незаконного обігу підакцизних товарів, чітко проявляється саме на соціальному рівні, оскільки тут інтегруються різні за своїм змістом заходи

Ключові слова: злочин, контрабанда, протидія, злочинність, користь, тіньова економіка.

Abstract. *In this article, it is noted that the problem of smuggling in Ukraine along with corruption has become unprecedented, and the fight against this negative phenomenon is one of the state's primary tasks in protecting its economic interests. First of all, smuggling by its very nature causes serious damage to the financial and credit system in the country, affects foreign economic activity, fuel and energy, and also caused the absence of a tens of billions of hryvnias to the budget of the country. Due to the fact that a significant part of export-import goods flows in Ukraine has a contraband origin, the state of the domestic economy is deteriorating, domestic market is destabilizing, as the illegal import of foreign goods reduces the demand for Ukrainian non-competitive products, causing losses to the domestic commodity producer.*

In addition, the results of such criminal activity negatively affect public relations in the sphere of life and health protection of citizens (smuggling of weapons and ammunition, nuclear materials and narcotic substances), depriving them of their right to use cultural values, historical heritage of our state. This gives grounds for arguing that smuggling should be considered one of the most dangerous threats to the national security of Ukraine at the present stage.

The article also points out that, despite the fact that, quite high rates of higher education of customs officers and DFS agencies of Ukraine, in general, however, taking into account the features of the customs business, the need for a considerably higher percentage of specialists with higher legal education is seen. This is especially true for the employees of the anti-smuggling and customs services, internal security units, because in the case of smuggling, employees of the DFS of Ukraine are often mistaken, which sometimes even makes it impossible to further investigate the crime by the investigating authorities.

Key words: *crime, smuggling, counteraction, crime, benefits, shadow economy.*

Проблема контрабанди в Україні на ряду з корупцією набула небачених масштабів і боротьба з цим негативним явищем є одним із першочергових завдань держави у справі захисту її економічних інтересів. Насамперед, контрабанда по своїй суті завдає велику шкоду фінансово-кредитній системі в державі, впливає на зовнішньоекономічну діяльність, паливно-енергетичну сферу, а також стала причиною ненадходження до бюджету країни десятка мільярдів гривень. У зв'язку із тим, що значна частина експортно-імпортних товаропотоків в Україні має контрабандне походження, погіршується стан розвитку вітчизняної економіки, дестабілізується внутрішній ринок, оскільки нелегальне ввезення іноземних товарів зменшує попит на українську не конкурентоздатну продукцію, завдаючи збитки вітчизняному товаровиробнику.

Окрім цього, результати такої злочинної діяльності негативно впливають на суспільні відносини у сфері захисту життя та здоров'я громадян (контрабанда зброї та боєприпасів, ядерних матеріалів та наркотичних речовин), позбавляють їх права на користування культурними цінностями, історичним надбанням нашої держави. Це дає підстави стверджувати, що контрабанду слід вважати однією з найнебезпечніших загроз національній безпеці України на сучасному етапі.

У соціальній сфері важливе антикриміногенне значення мають заходи, спрямовані на усунення різкого матеріального розшарування суспільства, матеріальної підтримки малозабезпечених громадян, обмеження негативних наслідків безробіття та ін., як неминучих супутників соціально-економічних реформ. Позитивні процеси в політичній, духовній та правовій сферах державного управління також мають антикриміногенне значення, вони впливають практично на всі види, групи, різновиди причин, умов та інших детермінантів злочинності. Комплексний характер попередження злочинності, і зокрема, контрабанди та незаконного обігу підакцизних товарів, чітко проявляється саме на соціальному рівні, оскільки тут інтегруються різні за своїм змістом заходи (економічні, політичні, соціальні, культурно-виховні, правові, організаційні і т.д.) [3, с. 4-5].

У кримінальному та кримінальному процесуальному законодавстві містяться певні недоліки щодо досліджуваного виду злочинів. Давно визріла необхідність надати статус правоохоронних органів і право здійснювати оперативно-розшукову діяльність окремим підрозділам митних органів (відділам по боротьбі з контрабандою та власної безпеки), що,

з нашого погляду, значно підвищить рівень боротьби з корупцією й контрабандою. Таке становище незадовільно позначається на боротьбі з контрабандою і корупцією в митних органах. Вітчизняне законодавство не надає права займатися оперативно-розшуковою діяльністю підрозділам ДФС України, які провадять боротьбу з контрабандою, тому при реалізації комплексних оперативно-розшукових заходів міжнародного характеру відповідні розвідувальні й оперативні підрозділи митних органів інших держав навіть відмовляються надавати потрібну інформацію українській стороні [8, с. 396]. Це значно знижує ефективність спільних дій і негативно впливає на результативність протидії контрабанді в цілому.

Не маючи змоги провадити таку діяльність, митні органи витрачають час на процедуру залучення до участі у справі спеціально уповноважених підрозділів СБУ або Управління по боротьбі з організованою злочинністю МВС України, а втрата часу зменшує ймовірність установлення всіх обставин, які належать до предмета доказування по кримінальній справі. Крім того, Кримінальний процесуальний кодекс України не передбачає надання доручень органами дізнання один одному. Підрозділи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, зобов'язані відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» виконувати лише письмові доручення слідчого, вказівки прокурора й ухвали суду, запити повноважних державних органів, установ та організацій про проведення оперативно-розшукових заходів [4].

Слід зауважити, що серед недоліків роботи судових органів можна виокремити неадекватну оцінку суду і співвідношення вчиненого злочину та м'якості покарання для іноземних громадян, які вчинили контрабанду. На жаль, проведений нами контент-аналіз кримінальних проваджень не виявив жодного випадку призначення їм покарання у вигляді реального позбавлення волі.

До проблем, що існують в цій сфері, слід віднести недостатність нормативного матеріалу для міжнародної співпраці. Наприклад, з деякими державами Україна ще не уклала відповідних угод про надання правової допомоги по цивільних, сімейних і кримінальних провадженнях. Зазначимо при цьому, що контрабанда деяких предметів, наприклад незаконне вивезення культурних цінностей, не всіма національними законодавствами визнається злочином. Тому часто зустрічається ситуація, коли країни, що не визнають такі дії злочинними, не погоджуються на співробітництво в розкритті цих злочинів, навіть якщо вони підписали відповідні угоди [5].

Конвенцією про заходи, спрямовані на заборону й запобігання незаконному ввезенню, вивезенню та передачі права власності на культурні цінності від 14 листопада 1970 р. і Конвенцією ЮНІДРУА щодо викрадених або незаконно вивезених культурних цінностей від 24 червня 1995 р. передбачаються заходи для повернення викрадених або незаконно вивезених культурних цінностей у випадках, якщо зазначені дії відбулися з порушенням внутрішнього законодавства країн-учасниць цих конвенцій. Підставою повернення є наявність порушеної кримінальної справи, а порядок повернення передбачено існуючими міжнародними процедурами й реалізується через уповноважені державою органи (Міністерство культури і туризму, Міністерство зовнішніх справ та ін.). Проблема полягає в тому, що не всі держави приєдналися до зазначених вище конвенцій, ратифікували їх і виконують їхні положення. Одним з варіантів, що дозволяє врегулювати спірні питання по переміщенню культурних цінностей, є укладення двосторонніх угод стосовно цієї царини міжнародних відносин.

Навіть за наявності необхідних міжнародних угод виникає проблема невиконання урядами країн з різних причин взаємних зобов'язань. Так, за твердженнями митників оперативні підрозділи митних служб інших держав далеко не завжди інформують ДФС України про проведення багатогодових міжнародних операцій по припиненню контрабанди, що значно обмежує можливості ДФС України щодо участі в міжнародній співпраці по боротьбі з контрабандою [2].

Згідно зі статтями 563-567 МК України під час здійснення своїх функцій митні органи України можуть взаємодіяти з митними та іншими органами іноземних держав та з міжнародними організаціями. Узгодження зусиль митних органів особливо необхідне на міждержавному рівні. Досягнути ефективності протидії контрабанді можна тільки спільними зусиллями. Міжнародна співпраця здійснюється на різних рівнях і в різних формах.

Серед головних передумов розвитку контрабандної діяльності на прикордонних територіях України доцільно виділити такі: 1) вигідне географічне і транспортне положення території держави; 2) функціональна неспроможність Державної прикордонної служби України забезпечити контроль за перетином державного кордону на всій лінії його протяжності; 3) надмірна кількість контрольних процедур при митному оформленні продукції, товарів, матеріальних цінностей тощо; 4) високий рівень корумпованості та бюрократизму державних чиновників; 5) криміналізація органів державної влади, суб'єктів господарювання та суспільства загалом; 6) високі ставки експортних та імпорتنих мит; 7) низька ефективність роботи органів правоохоронної та судової системи; 8) психологічні стимули та бажання підприємців до отримання надприбутків; 9) недосконалість системи митно-тарифного регулювання експортно-імпорتنих операцій; 10) поширена практика лобіювання інтересів в органах державної влади представниками великого бізнесу; 11) переважно низький рівень доходів і бідність населення, яке проживає на прикордонних територіях; 12) непрозорість здійснення експортно-імпорتنих операцій; 13) недобросовісність окремих працівників Державної прикордонної служби України та Державної фіскальної служби України; 14) транснаціональний характер розвитку криміногенних структур [1, с. 60]

У свою чергу, Ю. Турчин серед основних причин контрабанди вважає не облаштованість і незахищеність державного кордону на більшості його ділянок. Найбільші труднощі, пов'язані з виявленням контрабандних потоків, виникають у зоні кордону, яка між Україною і сусідніми державами є до кінця неузгодженою. Найпоширенішою ця проблема є на ділянках кордону з державами-сусідами членами СНД. Це є детермінуючим фактором при виборі такого способу вчинення контрабанди, як переміщення товарів через митний кордон України поза митним контролем. Контрабандисти в цьому випадку використовують для досягнення своєї мети об'їзні шляхи [7, с. 55].

Географічне розташування України, проходження через її територію головних магістральних шляхів, що з'єднують Схід і Захід, а також відсутність ефективної системи контролю за кордоном на всій лінії його протяжності, особливо в умовах військового часу, підвищують ризики налагодження контрабандних потоків товарів, продукції, матеріальних цінностей тощо. Це не лише ускладнює розробку ефективних організаційно-економічних механізмів боротьби з контрабандою на прикордонних територіях України, але й активізує діяльність кримінальних угруповань та активізує розвиток тіньових процесів в економіці.

Прикордонні території як місце безпосереднього розвитку контрабандних відносин характеризуються недостатньою ефективністю використання наявного в них природно-ресурсного потенціалу та переваг географічно-територіального розміщення. Це зумовлено недостатнім рівнем інвестиційної привабливості прикордонних територій, нерозвиненістю їх фінансової, ринкової, соціальної, побутової інфраструктури, управлінською кризою та погіршенням людського капіталу, що зумовлено як внутрішньою, так і зовнішньою трудовою міграцією. Для полегшення процесів структуризації ризиків виникнення контрабанди в прикордонній зоні та розробки ефективного організаційно-економічного інструментарію стосовно боротьби з нею доцільною є систематизація прикордонних територій за характером їх розвитку:

1) до першої категорії належать території, у межах яких розташована розвинена мережа спеціалізованих пунктів пропуску через державний кордон, митні пости, дорожня

і транспортно-логістична інфраструктура, що стимулює процеси соціально-економічного розвитку прикордонних територій, є джерелом формування зайнятості для місцевого населення та забезпечення надходжень до місцевого бюджету. Такі прикордонні території характеризуються відносно розвиненістю, багато функціональністю та вищим рівнем якості життя населення, яке на них проживає;

2) друга категорія характеризується відсутністю на їх території об'єктів митно-пропускної інфраструктури через державний кордон, що стримує темпи соціально-економічного, інноваційного та культурного розвитку цих прикордонних територій. Водночас для останніх характерними є розвиненість дорожньо-транспортного сполучення, ведення несільськогосподарських видів економічної діяльності, наявність горизонтально-вертикальних зв'язків між суб'єктами господарювання;

3) третя категорія - це території, що характеризуються переважно периферійним і моно функціональним типом розвитку, занедбаністю інфраструктури, низьким рівнем їх взаємної інтеграції та кооперації, нерозвиненістю регіонального господарського механізму. Це ускладнює організацію належного контролю за перетином державного кордону на всій лінії його протяжності. [1, с. 61]

Необхідність поліпшення діяльності ДФС України вимагає покращання професійної підготовки працівників цієї служби, що дозволить їм якісніше виконувати свої обов'язки. За станом на 2016 р. серед службовців митних органів осіб з вищою освітою було 91 %, в тому числі близько 15% – з юридичною освітою, 23% – з економічною освітою. Так, у 2015 р. Апеляційний суд Одеської області узагальнив практику розгляду справ про контрабанду та порушення митних правил з 2011 по 2015 роки, зробивши відповідно до результатів узагальнення висновки про наявність значної кількості помилок під час провадження дізнання та досудового слідства по цій категорії злочинів [6, с. 45].

Отже, попри те, що і так, досить високі показники щодо вищої освіти працівників митниці та органів ДФС України, в цілому, однак, враховуючи особливості митної справи, вбачається необхідність значно вищого відсотка спеціалістів з вищою юридичною освітою. Особливо це стосується працівників служби боротьби з контрабандою та митної варти, підрозділів внутрішньої безпеки, оскільки, при провадженні справ про контрабанду працівники ДФС України досить часто помиляються, що іноді навіть унеможлиблює подальше розслідування злочину слідчими органами.

Список використаних джерел

1. Волошин В. І. Боротьба з контрабандою на прикордонних територіях як інструмент зміцнення економічної безпеки держави. *Соц.-ек.проблеми сучас.періоду України, 2014, Вип. 4(108). С. 56-64*
2. Гайворонський Є.П.Контрабанда культурних цінностей: кримінологічна характеристика, детермінація та запобігання :дис ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Х., 2009. 212 с.
3. Марко С.І., Турчин Ю.Б. Попередження контрабанди та незаконного обігу підакцизних товарів заходами економічного характеру.*Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична.* Львів: ЛьвДУВС, 2011. Вип. 1 (2). 384 с.
4. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 р. № 2135-ХІІ. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 22. Ст. 303.
5. Пшеничний І.В. Організована транснаціональна злочинність і роль правоохоронних органів у протидії їй: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. К., 2000. 220 с.
6. Тараненко О.М. Сучасні завдання прокуратури щодо виконання постанови Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2005 року «Про затвердження державної програми «Контрабанді – СТОП» на 2005-2006 роки». *Митна справа.* 2007. № 3. С. 44-46.
7. Турчин Ю.Б. Особливості детермінації контрабанди підакцизних товарів. *Митна справа.* 2011. №1 (73). С. 49-56.
8. Щербань В.А. Організація боротьби з контрабандою наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів. *Боротьба з контрабандою: проблеми та шляхи їх вирішення.* К., 1998. Т. 10. С. 390-397.